

AMS-saken i lagmannsretten: Her er referatet fra torsdag 8.9.

Denne teksten ble først publisert på <http://einarflydal.com> den 09.09.2022

Som vitne fra nettkundenes side kunne jeg torsdag sitte ringside og høre og notere og spørre. Det var Elvias vitner, Arnt Inge Vistnes, pensjonert fysiker, Sverre K. Steinsvåg, spesialistlege ved Sørlandet sykehus, og Lars Klæboe, DSA, skulle forklare seg.

Som vitne selv og bistandsyter på saksøkersiden skal jeg tøyle mine egne meninger, og gi et nøkternt og kort referat, så godt jeg klarer på et felt som jeg jo ikke er utdannet innenfor, men like fullt mener jeg har en viss oversikt over. Det er vel likevel ikke til å unngå at noen vil finne det farget av mine egne meninger, selv om jeg forsøker å gi et nøkternt referat av det jeg fant viktigst – uansett ståsted. Herved er de i alle fall advart.

Dagen var altså avsatt til forklaringer fra Elvias vitner. Arnt Inge Vistnes, pensjonert univ.lektor og fysiker, var første mann ut.

Vistnes har forsket på elektromagnetiske felt og biologisk virkning/helse fra 1985 til 2005. Han har skrevet rundt 60 vitenskapelige artikler og drevet mye med undervisning og formidling.

Vistnes ga en innføring i grunnbegreper om elektriske og magnetiske felt, ganske mye i samsvar med det han har skrevet i [innføringsboka](#) som jeg har referert til tidligere, og som du kan laste ned. Men usikkerheten han framhever i boka, har han nå i mindre grad.

Kort fortalt formidlet Vistnes det termiske paradigmets standardhistorie:

– Det må en viss spenning til før den terskelen overskrides som utløser en puls i nervetrådene, og nerver arbeider ganske langsomt. Derfor må ladningene som skal påvirke komme med lave frekvenser (ELF). Slik «eksitering» av nerver er den eneste klart påviste virkning av ELF, og da kreves det forholdsvis store spenninger. Så store spenninger kan ikke skapes av de svake intensitetene vi snakker om i hverdagen i forbindelse med lave frekvenser fra strøm i ledningsnett og liknende. Ikke desto mindre induseres det stadig magnetfelt og elektriske strømmer i kroppen, men de er ikke sterke nok til å ha noen biologisk betydning, mente Vistnes å kunne konstatere.

– Ved høyere frekvenser er det oppvarming som er den eneste sikkert påvist effekten. Grenseverdier er satt ut fra det som er sikkert påviste virkninger, og så vurderer man kontinuerlig om disse bør endres. Men det er jo nesten umulig å fastsette grenseverdier når det ikke er klarlagt hva man skal måle og hvordan man skal måle. Derfor trengs det stadig nye vurderinger av hvor vitenskapen står, og slike vurderinger krever tverrfaglige ekspertkomiteer. Det er et velfungerende system som man ikke bør røkke ved.

– Pulser i høyfrekvente felt kan ikke påvirke biologien slik Panagopoulos m.fl. beskriver det i (Panagopoulos m fl 2021), som du kan laste ned [HER](#). Det er en umulighet, for det er jo ingenting i disse pulsene som han skriver om. Det kan ikke beskrives slik! Alle arbeider og beregninger som bygger på Panagopoulos' arbeider er verdiløse, mente Vistnes.

– Den langt sterkeste strålekilden vi omgås, er mobiltelefonen. Den er ekstremt mye sterkere enn alt annet.

– Spenningsstøy (skitten strøm) har vi fra alt mulig i huset og omgivelsene, men den er så svak at den umulig kan påvirke biologien. Det er derfor utenkelig, mente Vistnes. For ham faller tydeligvis påstander om helsevirkninger fra skitten strøm på sin egen urimelighet.

Jeg stilte en del spørsmål, men må vel konstatere at vi ikke var i stand til å kommunisere særlig godt. Jeg etterlyste særlig om det ikke kunne tenkes at

det fantes noe annet enn energiintensitet og oppvarming som kunne påvirke biologien, men fikk intet gehør for dette. Heller ikke oksidativt stress ville etter Vistnes sin mening kunne utløses av EMF.

Vistnes sine utsagn står dermed i så sterk kontrast til alt det som er blitt framlagt av saksøkernes side at det er umulig at begge kan ha rett samtidig. To faggrupper står overfor hverandre, med hver sine tonn dokumenter, er min forståelse av dette. Og så kan vi diskutere hvem som har rett. Begge påstår i alle fall at den andre tar feil. Den største forskjellen jeg finner, er forskjellen i åpenhet for hva man vil akseptere som mulig, sannsynlig og sikkert, uten at det er gjort eksakte fysiske påvisninger og funnet forklaringer.

Etter Vistnes kom legen fra Sørlandet sykehus, Sverre K. Steinsvåg. Han forklarte at vi i flere år har sett en sterk økning av MUPS, medisinsk uforklarte plager og sykdommer. Legene finner ingen forklaringer på disse lidelsene annet enn angst, for en stor del helseangst og masse ubegrunnet frykt. De finner ingen biomarkører som kan sette dem på sporet etter spesifikke årsaker.

Steinsvåg gjentok helsevesenets standardfortelling om at der ikke fins noen dokumentert sammenheng mellom helseplager og eksponering for EMF, og at el-overfølsomhet skyldes angst. Det man derfor tilbyr, er kognitiv terapi, som et generelt verktøy for å kurere slik angst som ikke har rot i virkeligheten.

På mine spørsmål bekreftet Steinsvåg at han ikke kjente til

- Martin Palls bok «Explaining the unexplained illnesses», som nettopp tar opp MUPS og forklarer dem i detalj som utløst av miljøstressorer og virksomme ved å skape ubalanse i cellenes oksidasjonsprosesser, eller annen litteratur fra dette feltet, der EMF trekkes inn som miljøstressor
- de nordiske undersøkelsene som er gjort om virkningene av kognitiv terapi for el-overfølsomhet (og som er ganske miserable, mens fjerning av kilder og skjerming i i høy grad virker)
- EUROPAEM-standarden, som angir undersøkelsesmetoder og medisinske testprotokoller og terapi ved el-overfølsomhet
- de biologiske indikatorene som angis av Belpomme og Irigaray i deres forsknings- og testarbeider
- de tyske og østerrikske miljølegeforeningenes metodikk for diagnostisering og behandling av miljølidelser ([bloggpost 20.01.2016](#))
- Artikkelen til Schmiedchen, Oftedal, m.fl. (2019), som konkluderer med at alle hittil publiserte tester av el-overfølsomme – hva enten de har konkludert med funn eller ikke-funn (påpekt av Vistnes) – er å forkaste, fordi undersøkelsesmetodene har vært for dårlige, og at

påstandene om at el-overfølsomhet skulle være en nocebo-effekt derfor mangler grunnlag i slike tester.

Steinsvåg gjorde det ganske klart at han egentlig ikke kjente noe til faglitteraturen rundt el-overfølsomhet, men bare de norske fagmyndighetenes standpunkt. Hans faglige spesialitet er særlig nese og bihuler, og han er uten artikler på området EMF og helsevirkninger.

Steinsvåg ga således et bilde som passer godt med alle historiene jeg har fått av hvordan el-overfølsomme møtes av en vegg av velvilje og med tilbud om kognitiv terapi i lokaler der de ikke tåler å oppholde seg. Derimot møter de ingen forståelse for at det faktisk kan være fysiske realiteter bak el-overfølsomheten, og bare manglende kjennskap til hva som fins av kunnskap på feltet, eller om hva som virker og ikke virker av behandling.

Siste fagvitne i dag var Lars Klæboe, DSA. Klæboe gikk innom en lang rekke tema. Det var gjennomgående at han tenkte og argumenterte utfra oppvarmingstankegangen, ganske likt med Vistnes, men ellers var temaene litt springende.

Det var et argument for Klæboe at vi i dag i samfunnet har en typisk totalstråling på bare 2-3 promille av ICNIRPs referanseverdier. Strålingen er utfra dette ganske ubetydelig.

Strålevernforskriften sider at «du skal følge ICNIRP», og definerer det som «god praksis», noe Klæboe samtidig definerte som å holde seg til «det strålenivået som er typisk for samfunnet».

Klæboe understreket at det svenske strålevernets vitenskapelige utvalg, som han selv har sittet i, undersøker ALL forskning (noe han måtte medgi bare gjaldt engelskspråklig forskning). [Dette utvalget kommer med årlige rapporter der de vurderer om det er kommet forskning som tilsier endrede grenseverdier. Konklusjonen er alltid at det gjør det ikke, og utvalget består av 50% ICNIRP-medlemmer og bruker ICNIRPs metodikk. Utvalget sorterer bort den forskningen som ikke holder mål med tanke på å identifisere kvantifiserbare energiterskelverdier.] På spørsmål til Klæboe ble det også klart at utvalget i sin rapport uttrykker at det slett ikke utelukker at det kan finnes funn av helseskadelige virkninger som ikke fanges opp av rådets arbeid.

For øvrig merket jeg meg at Klæboe slo klart og tydelig fast at «Eneste dokumenterte helseeffekt [fra RF] er oppvarming av vev.» og at «Eneste effekt som er dokumentert er nervesignaler» [gjelder LF, lave frekvenser] når

intensiteten blir høy nok [dvs. svært mange ganger det som er aktuelt i hverdagslivet].

På spørsmål om hvordan han kunne hevde at slike effekter var de eneste som var dokumentert, om han derved avviste all forskning det var henvist til og alle konklusjoner som var trukket at de fagvitnene som hadde vitnet tidligere i saken, og hvordan han kunne hevde at det er enighet blant forskerne om at stråling under grenseverdiene ikke er helsefarlig, ble det ganske vanskelig å forstå svarene.

Også om el-overfølsomme sa han at det «ikke er noen dokumentert sammenheng», og at DSA ikke tar standpunkt til noe medisinske spørsmål, men overlater slikt til helsevesenet.

Heller ikke så Klæboe noen muligheter for at det kunne finnes andre forklaringsmuligheter på hvordan EMF kan påvirke biologien, f.eks. at *informasjonsverdien* (Presman, A. S.: «Electromagnetic Fields and Life», New York, 1970) kunne være et nyttig begrep for å forstå at selv meget svake pulser kunne være av betydning, selv om han av prinsipp som forsker ikke kunne utelukke noe.

Som forklaring på hvorfor det fins så mye forskning på EMF og helse, mente han at «Noen blir aldri fornøyd. Noen slår seg aldri til ro.» Han mente også at føre-var-prinsippet ikke var anvendelig på EMF-området, fordi det er reservert for usikkerhet der det fins mulighet for alvorlige konsekvenser. Det mente han at det ikke er på dette området.

At en rekke land setter strålegrensene lavere enn ICNIRPs referanseverdier, forklarte Klæboe som utslag av politiske pressgrupper, for mellom strålevernetatene er det i følge Klæboe full enighet. I det hele tatt mente Klæboe at den forskningen som var blitt lagt fram i saken, ikke var relevant for AMS-målere, som jo sender så svakt og utgjør en så forsvinnende liten del av totalstrålingen i omgivelsene. Dessuten viste han til at det ofte kan finnes andre forklaringer. Spesielt nevnte han forskning på skadede sædceller fra mobilbruk, som han mente kanskje kunne komme av at de mest intense mobilbrukerne nok er de som er mest stresset.

Slik kunne jeg fortsatt å hente fram minneverdige inntrykk som det kan være verd å ta med seg fra denne dagen i retten, men det fører for langt.

Mitt siste spørsmål til Klæboe var hva han tenker på påstanden til Henry Lai og B. Blake Lewitt nylig var kommet med en litteraturgjennomgang (Henry Lai and B. Blake Levitt: The roles of intensity, exposure duration, and modulation on the biological effects of radiofrequency radiation and exposure guidelines, *Electromagnetic Biology and Medicine*, 2022, Vol. 41, No. 2, 230-241).

Artikkelen konkluderer med at eksponeringens intensitet og varighet og oppvarming, som er det ICNIRP og norske grenseverdier bygger på, ikke har noen prognostisk evne for helsevirkninger under oppvarmingsnivå, og dermed er ubrukelige som kriterier å bygge grenseverdier på. Jeg leste høyt (her i norsk oversettelse):

«Når man over et langt tidsrom fortsetter å observere virkninger som er i strid med rådende tro, er den riktige handlingen for den som driver regulering av feltet, å undersøke det underliggende grunnlaget som premisser for reguleringen ble formet utfra, selv om mekanismene [bak de observerte virkningene] fortsetter å være ufullstendig forstått. Når ny informasjon påviser at dette grunnlaget er ufullstendig eller ugyldig, er det ikke bare berettiget, men tvingende nødvendig, å endre kurs for reguleringen. Gitt den rikholdige mengden studier vi kan trekke på i dag, og som har fylt ut mange kunnskapshull, er det uholdbart med utledninger som er påvist feilaktige og ufullstendige om hvordan RFR påvirker levende celler og vev. Det samme gjelder for antagelsene som gjøres om hva som er trygt for eksponerte enkeltpersoner og for miljøet. Vi må på en mer ansvarlig måte ta for oss de økende eksponeringene fra nær- og fjernfelts RFR i moderne liv, [...]»

Klæboe ville vente til artikkelen var vurdert og diskutert, og så se hva han ville mene om den saken.

Og det er vel i grunnen slutten på det jeg husker fra denne dagen i retten, bortsett fra at det ble trukket fram av Vistnes at saksøkersidens egentlige formål med saken (referert her litt omtrentlig og med mine ord) er samfunnsnedbrytende, ved at man går til felts mot en viktig institusjon (ICNIRP) som har ryddet opp i terminologien og skapt et viktig referansepunkt for studier av helsevirkninger fra ikke-ioniserende stråling, og Klæboe at samfunnet ville brytes ned dersom man skulle legge seg på de laveste nivåene der det hevdes at folk «opplever noe». Klæboe var også opptatt av dersom man skal redusere strålingen, bør man eventuelt starte med de sterke kildene, og ikke med ubetydelige og svake som AMS-målerne, for det har ingen hensikt.

Salen er åpen for publikum og det er 20 plasser. WiFi er ikke slått av. På min plass målte jeg i dag opp til $650 \mu\text{W}/\text{m}^2$.

Torsdagen var det 7-8 tilhørere i salen, hvorav tre med store skjermings-sjal. Tre av dem var fra Tønsberg og var kommet for anledningen. Den ene med sjal som jeg snakket med, fortalte at hun ble vesentlig dårligere i løpet av de timene hun satt der, og antok at andre i salen la merke til det.

En av publikum gjorde forsøk på lydopptak, men det ble nedlagt forbud av dommeren. Saksøkersiden hadde derimot adgang, og det ble gjort opptak «til innvortes bruk».

Dessuten var den samme journalisten fra [steigan.no](https://www.steigan.no) der, en dame fra DSA, og et par til som jeg ikke aner hvem var. Det er synd at temaet ikke vekker interesse også i andre medier og blant flere folk, ettersom det gjelder både helse og miljø, som jo er alle partiers hjertesaker ...

Saken heter [21-136295ASD-BORG/02](#) *Negativt fastsettelsessøksmål for at nettselskap ikke skal avbryte overføring av elektrisk energi*. Den foregår 5. til 9. september kl. 09:00 – 15:00, i sal K21, Keysers gate 13, Oslo. Saken går for åpne dører.

Programmet på rettsakens siste dag ser slik ut:

Fredag 9. sept.:

09:00 – 10:30 Prosedyre ankende parter

10:30 – 10:40 Pause

10:40 – 11:50 Prosedyre ankende parter forts.

11:50 – 12:20 Lunch

12:20 – 13:50 Prosedyre ankemotpart

13:50 – 14:00 Pause

14:00 – 14:45 Prosedyre ankemotpart forts.

14:45 – 15:10 Prosedyre partshjelper

15:10 – 15:30 Replikk/duplikk, sakskostnader og avslutning av forhandlingene

Fredagen blir en dag med så mye juss at jeg neppe er den rette til å forsøke å lage noe referat. Vi får se.

Deretter blir det å vente på dommen. Det kan vel ta en måned eller to, alt ettersom hvor mange saker dommerne ellers har.

Har du noen meningsytringer i sakens anledning, så send dem heller til meg enn til noen av partene! <https://einarflydal.com/hjelp/>

Einar Flydal, den 9. september 2022